

Advies

Sectorraad Kunsten en Erfgoed

14 december 2022

Advies bij het experimenteel subsidiereglement pilootprojecten nalatenschappen Kunstenerfgoed

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed van de SARC werd op 30 november 2022 door minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management Jan Jambon om advies gevraagd over het experimenteel subsidiereglement pilootprojecten nalatenschappen Kunstenerfgoed. De SARC wordt verzocht om het adviesproces via een spoedprocedure te laten verlopen.

Het reglement werd toegelicht aan de sectorraad op 1 december 2022 door Bart De Vos (kabinet minister-president Jambon) en Lyne Viskens (Departement CJM). Hierna vond een korte bespreking plaats onder de leden en het adviesproces verliep nadien via schriftelijke weg.

I. Situering

De beleidsmaker neemt met dit experimenteel subsidiereglement het initiatief om pilootprojecten te ondersteunen voor de omgang met nalatenschappen van hedendaagse kunstenaars. In 2023 wordt daartoe een eenmalige oproep georganiseerd naar kunstenaars, organisaties en erfgenamen. Deze pilootprojecten vormen de basis voor het ontwikkelen en versterken van toekomstig beleid.

II. Advies

De SARC waardeert het initiatief van de beleidsmaker om het omgaan met de nalatenschap van de kunstenaar te stimuleren via een experimenteel subsidiereglement. Deze brede aanpak getuigt van vertrouwen in de sector en is een positieve evolutie. De tijd en ruimte die toegewijd zullen worden aan een intervisietraject en begeleiding voor de geselecteerde projecten tonen een duidelijke wil om te leren zodat het toekomstig beleid nog beter zal kunnen aansluiten op de noden van de sector.

De SARC formuleert hierna een aantal aanbevelingen en bedenkingen bij het experimenteel reglement.

De titel van het reglement: nood aan een heldere afbakening

De SARC meent dat de titel van het reglement 'nalatenschap kunstenerfgoed' enigszins misleidend kan zijn, aangezien uit de inhoud blijkt dat het reglement zich specifiek richt op nalatenschappen van hedendaagse kunstenaars. Het woord 'hedendaags' toevoegen aan de titel, zou dit kunnen vermijden. In artikel 1 van het reglement zou 'hedendaags' dan ook best verder toegelicht en helder afgebakend worden, aangezien het momenteel niet duidelijk is of men hiermee de klassieke scheidingslijn met de moderne kunst, vanaf 1960 of 1970, veronderstelt.

De sectorraad ziet in de toekomst een mooie kans om dit reglement ook uit te breiden naar de erfgoedsector en -verzamelaars, aangezien daar eenzelfde nood leeft om tijdig, bewust en begeleid het nalatenschap te regelen. In die zin is het jammer dat een dergelijk zinvol initiatief beperkt wordt tot (hedendaagse) kunst. Denk bijvoorbeeld aan de private erfgoedbibliotheken of verzamelaars wiens collectie de werking van een erfgoedvereniging schraagt. Bij plots overlijden zijn deze waardevolle ensembles als het ware overgeleverd aan de erfgenamen die in volle rouw zijn en niet altijd dezelfde kennis of passie hebben voor de collectie, waardoor de collectiebeherende organisaties soms pas als laatste gecontacteerd worden of geconfronteerd worden met onhaalbare eisen voor een schenking. Het zijn aandachtspunten waarvan de sectorraad hoopt dat ze meegenomen kunnen worden in de toekomst, en dat het voorliggend reglement en traject na evaluatie een opstap kunnen zijn voor het verder ontwikkelen van een instrumentarium voor private erfgoedcollecties.

Het beoordelingsproces en de samenstelling van de jury

Inzake het beoordelingsproces en de samenstelling van de jury meent de sectorraad dat het noodzakelijk is om een goede balans te creëren betreffende de vertegenwoordigers van het Departement CJM, met (ongeveer) evenveel medewerkers voor de kunsten- als de erfgoedsector.

Daarnaast zullen volgens de begeleidende brief bij de adviesvraag vier externe experts betrokken worden met ervaring in kunstenerfgoed. In artikel 6 van het reglement wordt het betrekken van deze experts als een optie geformuleerd, maar niet als voorwaarde: *"de administratie toetst de aanvraag aan de beoordelingscriteria en **kan zich daarbij laten bijstaan** door externe experts."* De SARC beschouwt de betrokkenheid van deze externe experts als een noodzaak, en stelt voor om het artikel 6 aan te passen naar *"de administratie toetst de aanvraag aan de beoordelingscriteria en **laat zich daarbij bijstaan** door externe experts."* Daarnaast wordt de keuze voor de experts best vastgelegd op basis van de aard van de ingediende subsidiedossiers.

Noden in kaart brengen

Een van de doelen van de eerste uitrol van dit reglement is het in kaart brengen van de noden van de sector. Hoewel dit een positieve doelstelling is, moet men ook waakzaam zijn op het vlak van de verwachtingen die gecreëerd worden: de oproep zal breed verspreid (moeten) worden, aangezien men diverse projecten wil aantrekken. Daar tegenover staat dat slechts een tiental projecten gehonoreerd zullen worden. De sectorraad vraagt zich aansluitend daarbij af of deze beperkte greep uit alle ingezonden projecten de beleidmaker effectief in staat zal stellen om alle noden in kaart te brengen.

Confidentialiteit

De sectorraad maant aan om mogelijke pijnpunten rond confidentialiteit verder uit te werken. Nalatenschappen zijn delicate materie en een apart vakgebied. Kunstenaars, organisaties en erfgenamen behoren tot de vooropgestelde brede doelgroep, maar de SARC is van mening dat verschillende doelgroepen soms een andere aanpak vereisen. Voornamelijk aangaande de collectioneers, voor wie dit experimenteel subsidiereglement ook open staat, zullen de aanvragen bijkomende uitdagingen stellen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het achterhalen van alle erfgenamen, wat vaak grondig onderzoek vereist, en van hen een akkoord verkrijgen om met de nalatenschap aan de slag te gaan zoals vereist is in het reglement (art. 2, 6°). In dit kader moet men als overheid opletten dat men zich juridische niet kwetsbaar opstelt: hoe kan men namelijk weten dat alle erfgenamen betrokken werden?

Samenwerking met een cultureel-erfgoedorganisatie

De sectorraad beveelt aan om de private verzamelaars toch verplicht te laten samenwerken met een publieke organisatie, in tegenstelling tot het vrijblijvend stimuleren ervan zoals beschreven in het voorliggende reglement. De samenwerking met een publieke organisatie opnemen als criterium in het reglement kan een belangrijke aansporing zijn om deze drempel – waarvan nu vaak sprake is – actief te verlagen. De SARC ziet hierin een belangrijke mogelijkheid voor de beleidsmaker om de eigen leerkansen te maximaliseren en de kwaliteit van de aanvragen naar een hoger niveau te tillen.

Het reglement laat enkel aanvragen vanuit de kunstensector toe (art. 2, 3°), maar in de praktijk blijkt het onderscheid tussen een kunst- of een erfgoedverzameling niet altijd eenvoudig te maken. Ook vraagt de sectorraad zich af hoe men in de dossiers rekening zal houden met de werklast en de benodigde middelen voor de actoren uit de cultureel-erfgoedsector. De expertisedeling zou daarom meegenomen moeten worden in de begroting van de projecten.

De sectorraad acht het belangrijk dat de cultureel-erfgoedorganisaties (zoals VAI, CEMPER, CKV, Letterhuis, MOMU en anderen) samen met FARO en Kunstenpunt deel uitmaken van de intervisiegroep. Zij zullen namelijk de primaire partners zijn die met de resultaten van dit traject aan de slag zullen gaan. In die zin is het jammer dat het traject net opgestart wordt op een moment dat deze organisaties hun beleidsplanningstraject 2024-2028 afgerond hebben (indiendum 15 januari 2023) in het kader van hun structurele subsidiëring binnen het cultureel-erfgoeddecreet.

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Bart Demuyt, voorzitter
Sigrid Bosmans, ondervoorzitter
Laura Van Wijnsberghe, secretaris